

Українська державна академія залізничного транспорту

**Факультет «Економіки транспорту»
Кафедра «Менеджмент на транспорті»**

**ПРОГРАМА КУРСУ,
методичні вказівки до проведення практичних занять
з дисципліни
«ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ»**

Харків 2012

Програму курсу розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри «Менеджмент на транспорті» 24 березня 2011р., протокол № 8.

Призначено для студентів спеціальності «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» для підготовки до практичних занять з дисципліни «Транснаціональні корпорації».

Укладачі:
доц. О.М. Лук'янова
асист. О.Г. Диколенко

Рецензент
проф. О.Г. Дейнека

ВСТУП

Транснаціональні корпорації (ТНК) у глобальній економіці суттєво впливають на розвиток національної економіки. Саме це визначає актуальність і доцільність вивчення у вищих навчальних закладах дисципліни «Транснаціональні корпорації».

Мета курсу «Транснаціональні корпорації» – формування системи теоретичних знань і набуття практичних навичок у галузі аналізу діяльності сучасних транснаціональних корпорацій (ТНК), економічного механізму їх функціонування, пріоритетів і проблем розвитку в умовах глобалізації. Завдання курсу – вивчення сутності ТНК, змісту і масштабів їх діяльності, еволюції організаційних структур, специфіки розроблення і реалізації глобальної стратегії ТНК, механізмів функціонування, особливостей взаємодії ТНК і національних економік.

Предмет курсу – система взаємовідносин мікро- і макроекономічного рівня, опосередкованих діяльністю ТНК.

Після вивчення курсу студент повинен знати:

- види міжнародного бізнесу;
- загальні принципи інтернаціоналізації фірми;
- загальні принципи функціонування ТНК;
- основні аспекти впливу ТНК на розвиток світової економіки.

Студент повинен навчитися:

- визначати статус компанії у світовій економіці;
- визначати пріоритети в економічній діяльності ТНК та пояснити їх вибір;
- оцінювати вплив ТНК на економіку країни - реципієнта;
- оцінювати вплив ТНК на економіку країни - донора.

РОБОЧА ПРОГРАМА З ДИСЦИПЛІНИ «ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ»

МОДУЛЬ 1

Тема 1. ТНК у світовій економіці

Предмет, завдання та структура навчального курсу. Основні ознаки, суть поняття та визначення феномена транснаціональної компанії. Транснаціональна компанія як суб'єкт світової економіки та міжнародних економічних відносин. Роль і масштаби відносин та головні сфери в сучасній світовій економіці. Конкурентні переваги діяльності ТНК. Вплив стратегій ТНК на формування сучасних міжнародних економічних відносин.

Тема 2. Організаційні форми ТНК

Критерії віднесення корпорацій до транснаціональних за класифікацією ООН, їх характеристичні ознаки. Типи і структура корпорацій в економічній діяльності міжнародного рівня: картель, синдикат, пул, трест, концерн, холдинг, консорціум, транснаціональний стратегічний альянс (ТСА). Особливості функціонування форм ТНК.

Тема 3. Регіональні типи організації виробництва

Основні типи міжнародних корпорацій. Відмінності понять ТНК та МНК. Джерела відмінностей ТНК та МНК. Індекс транснаціоналізації. Основні риси ТНК.

Тема 4. Виникнення та розвиток теорії ТНК

Основні фактори виникнення і розвитку транснаціональних корпорацій. ТНК як різновид міжнародної компанії. Основні типи і структура ТНК, їх історична еволюція. Основні історичні етапи розвитку ТНК та специфіка їх функціонування. Транснаціональний капітал та організаційні форми підприємництва. Фази розвитку транснаціональних корпорацій.

МОДУЛЬ 2

Тема 5. Формування та реалізація стратегій діяльності ТНК

Методологія вибору умов виходу корпорацій у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Вибір сфери діяльності на зовнішньому ринку. Вибір приймаючої країни з точки зору ринкового, економічного аспектів, специфіки місцевих умов та конкурентоспроможності. Вибір закордонного партнера. Адаптація ТНК до умов діяльності в приймаючій країні. Мотивація інтернаціоналізації господарської діяльності. Фактори адаптації до навколишнього середовища за кордоном.

Тема 6. Еволюція організаційних структур ТНК

Структура управління ТНК. Основні види організаційних структур ТНК, їх характеристики. Популярні організаційні структури ТНК. Характеристика основних типів ТНК за видами відносин штаб-квартири та закордонних філій. Важелі контролю материнської компанії над діяльністю закордонних філій.

Тема 7. Стратегічне планування й контроль у ТНК

Система стратегічного планування в ТНК. Розроблення системи управлінського контролю в ТНК. Проблеми забезпечення ефективного контролю в ТНК. Основні типи контролю в ТНК. Роль корпоративної культури в ТНК.

Тема 8. Кадрова політика ТНК у міжнародному бізнесі

Специфіка керування колективами, до складу яких входять іноземці. Специфіка впливу на персонал за кордоном. Особливості керівника міжнародного штабу. Комплектування штату закордонної філії ТНК. Підготовка персоналу для роботи за кордоном. Місцеві громадяни й експатріанти в штаті закордонної філії.

Тема 9. Діяльність ТНК в Україні та вплив ТНК на розвиток інших підприємств у державі

Масштаби і тенденції діяльності ТНК в Україні. Особливості виробничої, маркетингової та фінансової стратегії ТНК в Україні. Вплив ТНК на економіку України. Наслідки діяльності ТНК. Вплив ТНК на економічний розвиток держави і національну безпеку. Проблеми транснаціоналізації української економіки. Потенціал та умови використання елементів транснаціонального управління в діяльності вітчизняних підприємств. Перспектива формування українських ТНК.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Тема 1. Роль і місце ТНК у сучасній міжнародній економіці, вплив ТНК на розвиток інших підприємств у державі

Семінарське заняття:

- 1 Поняття ТНК.
- 2 Суть і основні риси транснаціоналізації.
- 3 Фактори, що зумовлюють посилення ролі ТНК у сучасних умовах.
- 4 Переваги та негативний вплив функціонування ТНК на економіку країн. Найбільші ТНК та економічний поділ світу між ними.
- 5 Загальна характеристика впливу діяльності ТНК на економіку країн, що приймають.
- 6 Вплив ТНК на динаміку економічного зростання.

Теми рефератів:

- 1 Суть ТНК та його види.
- 2 Переваги та недоліки функціонування ТНК.
- 3 Вплив ТНК на національну економіку.

Тема 2. Характеристичні ознаки ТНК та особливості функціонування форм ТНК

Семінарське заняття:

- 1 Регулювання діяльності ТНК ООН та іншими міжнародними організаціями.
- 2 Особливості регулювання ТНК у межах Європейського Союзу.
- 3 Ознаки, що відрізняють ТНК від звичайних корпорацій.
4. Основні форми функціонування ТНК.

Теми рефератів:

- 1 Характеристика провідних ТНК світу.
- 2 Основні форми функціонування ТНК.

Тема 3. Відмінності понять ТНК та МНК, основні риси ТНК

Семінарське заняття:

- 1 Визначення поняття ТНК.
- 2 Визначення поняття МНК.
- 3 Визначення основних відмінностей в організації та функціонуванні ТНК і МНК.
- 4 Визначення основних рис транснаціональної корпорації

Теми рефератів:

- 1 Умови функціонування ТНК та МНК та різниця між ними.
- 2 Основні риси ТНК.

Тема 4. Причини виникнення ТНК, історія розвитку ТНК

Семінарське заняття:

- 1 Причини виникнення та еволюція ТНК.
- 2 Покоління ТНК.
- 3 Класифікація компаній за ступенем інтернаціоналізації.
- 4 Початок процесу інтернаціоналізації компанії.

- 5 Інформаційні потреби фірми, пов'язані з інтернаціоналізацією.
- 6 Етапи глобалізації світового виробництва.

Теми рефератів:

- 1 Історичний аналіз становлення промислових монополій у світовому бізнесі.
- 2 Перші світові ТНК.
- 3 Еволюція ТНК.

Тема 5. Методологія вибору умов виходу корпорацій у сферу ЗЕД та адаптація ТНК до умов діяльності в приймаючій країні

Семінарське заняття:

- 1 Аналіз міжнародних ринків збуту продукції та послуг ТНК.
- 2 Моделі аналізу зовнішнього середовища.
- 3 Аналіз конкурентного середовища ТНК.
- 4 Правове забезпечення функціонування ТНК у сфері ЗЕД.
- 5 Позитивні та негативні сторони функціонування ТНК на міжнародних ринках.

Теми рефератів:

- 1 Способи вибору міжнародних ринків збуту продукції та послуг ТНК.
- 2 ТНК як фактор підвищення конкуренції на міжнародних ринках.
- 3 Вплив ТНК на міжнародні відносини.

Тема 6. Види організаційних структур ТНК, популярні організаційні структури ТНК

Семінарське заняття:

- 1 Фактори та критерії вибору організаційної структури управління ТНК.

- 2 Характеристика типів організаційних структур ТНК.
- 3 Переваги і недоліки організаційних структур управління ТНК.
- 4 Визначення організаційних структур, що найбільш підходять для використання у ТНК.

Теми рефератів:

- 1 Особливості вибору організаційних структур управління ТНК.
- 2 Аналіз існуючих структур управління.
- 3 Переваги та недоліки існуючих систем управління.

Тема 7. Система стратегічного планування в ТНК та основні типи контролю в ТНК

Семінарське заняття:

- 1 Поняття стратегічного управління в корпорації.
- 2 Корпоративний портфель і портфельний аналіз.
- 3 Інструменти портфельного аналізу та принципи їх застосування у ТНК.
- 4 Процес стратегічного планування у ТНК.
- 5 Методи розроблення стратегічних планів.
- 6 Типи контролю у ТНК.

Теми рефератів:

1. Поняття стратегічного планування у ТНК.
- 2 Основні методи та засади розроблення стратегічних планів ТНК.
- 3 Значення контролю за діяльністю ТНК та його види.

Тема 8. Специфіка керування колективами, до складу яких входять іноземці, та комплектування штату закордонної філії ТНК

Семінарське заняття:

- 1 Основні методи керування колективами з іноземними працівниками.

2 Пошук шляхів підвищення ефективності роботи колективів ТНК.

3 Проблеми адаптації іноземних працівників до умов роботи у ТНК.

4 Особливості підбору працівників з інших країн.

Теми рефератів:

1 Методи керування колективами з іноземними працівниками.

2 Основні методи мотивації працівників.

3 Особливості вибору працівників для роботи у дочірніх підприємствах ТНК.

Тема 9. Вплив ТНК на економіку України, проблеми транснаціоналізації української економіки

Семінарське заняття:

1 Регулювання діяльності ТНК на території України.

2 Різні моделі державної політики щодо допуску ТНК до національної економіки.

3 Фактори, що зумовлюють посилення ролі ТНК у сучасних умовах.

4 Проблеми виходу національних підприємств на міжнародні ринки.

5 Розвиток спільного підприємства як одна з форм організації діяльності закордонних корпорацій в Україні.

Теми рефератів:

1 Особливості функціонування ТНК на українському ринку.

2 ТНК та їх вплив на економіку країни.

3 Переваги та недоліки функціонування ТНК на внутрішньому ринку України.

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

- 1 Розвиток та особливості діяльності ТНК у країнах СНД.
- 2 Масштаби, напрями, форми та особливості діяльності іноземних корпорацій в Україні.
- 3 Створення спільного підприємства як одна з важливих форм налагодження інвестиційного співробітництва з іноземними підприємствами.
- 4 Подальші перспективи відносин України з ТНК.
- 5 Пріоритети в політиці ТНК щодо здійснення операцій у тих чи інших країнах СНД.
- 6 Найпоширеніші у країнах колишнього СРСР форми діяльності ТНК.
- 7 Особливості національної політики України щодо ТНК.
- 8 Перспективи розвитку спільних підприємств в Україні порівняно з іншими інвестиційними формами співробітництва (наприклад, створенням 100% іноземних філіалів).
- 9 Структура, цілі та завдання курсу “Транснаціональні корпорації”.
- 10 Поняття транснаціональних корпорацій. Критерії та проблеми визначення.
- 11 Загальні передумови виникнення та розвитку ТНК.
- 12 Етапи становлення ТНК та їх особливості.
- 13 Фактори зростання та обмеження діяльності ТНК.
- 14 Загальна характеристика еволюції розвитку економічної думки щодо ТНК.
- 15 Теорія монополістичної конкуренції та її модифікації.
- 16 Теорія інтерналізації. Горизонтальна та вертикальна інтеграція.
- 17 Теорія циклу життя продукту.
- 18 Еклектична парадигма Дж. Даннінга.
- 19 Модель конкурентних переваг країн М. Портера.
- 20 Макроекономічні підходи до аналізу ТНК.
- 21 Оцінка релевантності теорії ТНК до сучасної практики міжнародного бізнесу.
- 22 Суть і основні риси транснаціоналізації.
- 23 Фактори, що зумовлюють посилення ролі ТНК у сучасних умовах.

- 24 Найбільші ТНК та економічний поділ світу між ними.
- 25 Загальна характеристика та особливості експансії ТНК до різних регіонів (країн).
- 26 Роль ТНК у зміні сил у “тріаді”.
27. ТНК у країнах, що розвиваються.
28. Зміни в галузевій структурі операцій ТНК.
- 29 Секторальний поділ світового ринку.
- 30 Масштаби, форми та напрями діяльності ТНК, які походять з країн, що розвиваються.
- 31 Відмітні риси провідних ТНК країн, що розвиваються.
- 32 Транснаціоналізація середніх і малих фірм.
- 33 ТНК і формування всесвітнього господарства.
- 34 ТНК і глобальні проблеми.
- 35 Перспективи розвитку ТНК.
- 36 ТНК і міжнародна торгівля.
- 37 ТНК і прями та портфельні інвестиції.
- 38 ТНК і вивезення позикового капіталу.
- 39 Суперечності та наслідки діяльності транснаціональних банків (ТНБ).
- 40 Проблема заборгованості у країнах, що розвиваються, та шляхи її вирішення.
- 41 ТНК і передача технології.
- 42 Формування, реалізація та еволюція стратегій ТНК.
- 43 Модифікація організаційних структур ТНК. Стратегічні альянси ТНК.
- 44 Фінанси ТНК і проблеми контролю в міжнародних корпораціях.
- 45 Особливості управління виробничою діяльністю в ТНК.
- 46 Специфіка управління персоналом у ТНК.
- 47 Особливості маркетингових досліджень у ТНК.
- 48 Соціальні та естетичні аспекти діяльності ТНК.
- 49 Співвідношення інтересів ТНК, країн базування та реципієнтів.
- 50 Загальна характеристика впливу діяльності ТНК на економіку країн базування.
- 51 Загальна характеристика впливу діяльності ТНК на економіку країн, що приймають.
- 52 Вплив ТНК на динаміку економічного зростання.

- 53 Вплив ТНК на процес капіталоутворення.
- 54 Дезінвестиції ТНК.
- 55 ТНК і структурні зрушення в економіці країн, що приймають.
- 56 ТНК і проблема зайнятості. Вплив ТНК на розвиток людських ресурсів.
- 57 ТНК і контроль економіки.
- 58 Соціально-політичні аспекти впливу ТНК на економіку країн-реципієнтів.
- 59 Соціально-етичні аспекти впливу ТНК на економіку країн-реципієнтів.
- 60 Інші важливі аспекти впливу ТНК на економіку країн, що приймають.
- 61 Сутність і необхідність регулювання діяльності ТНК у сучасних умовах.
- 62 Цілі, методи та інструменти регулювання діяльності ТНК державами-реципієнтами.
- 63 Різні моделі державної політики щодо допуску ТНК до національної економіки.
- 64 Еволюція регулювання діяльності ТНК на міжнародному рівні.
- 65 Діалектика дво- та багатостороннього регулювання.
- 66 Регулювання діяльності ТНК ООН та іншими міжнародними організаціями.
- 67 Особливості регулювання ТНК у межах Європейського Союзу.
- 68 Масштаби та напрями діяльності ТНК у країнах СНД.
- 69 Організаційно-правові та функціональні особливості діяльності ТНК у країнах СНД.
- 70 Іноземні корпорації в Україні, їх відмітні риси та особливості функціонування.
- 71 Розвиток спільного підприємства як основна форма організації діяльності зарубіжних корпорацій в Україні.
- 72 Особливості національної політики щодо ТНК та іноземних інвестицій.
- 73 Подальші перспективи відносин України з ТНК.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Закон України “Про режим іноземного інвестування”, 2002.
- 2 Авдокушин Е.Ф. Международные экономические отношения. — М., 2002.
- 3 Астапович А.З. Транснациональный капитал США в мировом хозяйстве. — М., 2001.
- 4 Безруков А.И. Межфирменные связи в системе транснационального бизнеса. — М., 2003.
- 5 Булатов А.С. Вывоз капитала: своя компания за рубежом. — М., 2001.
- 6 Герчикова И.Н. Международное коммерческое дело. — М., 2003.
- 7 Дениелс Джон Д., Радеба Ли. Х. Международный бизнес: внешняя среда и деловые операции.— М., 2002.
- 8 Друзик Я.С. Мировая экономика на финише века. — М., 2002.
- 9 Економіка зарубіжних країн: Підручник / А.С. Філіпенко та ін. — К., 2002.
- 10 Зубарев И.В., Ключников И.К. Механизм экономического роста ТНК. — М., 2000.
- 11 Киреев А. Международная экономика: В 2 т. — М., 2002.
- 12 Кузнецов Э.А. Транснациональные корпорации: Экономика и менеджмент. Курс лекций. — К., 2008. — 319 с.
- 13 Лебедева И.П. Японские корпорации: стратегия развития (финансово-организационные аспекты). — М., 2002.
- 14 Линдерт П. Экономика мирохозяйственных связей. — М., 2003.
- 15 Международные экономические отношения / Под общ. ред. В.Е. Рыбалкина. — М., 1997.
- 16 Портер М. Международная конкуренция (конкурентные преимущества стран). — М., 2000.
- 17 Притикіна О. Транснаціональні корпорації. — Дніпропетровськ: ДНУ, 2003. — 40 с.
- 18 Прохорова М.Е. Діяльність ТНК в умовах глобалізації світової економіки / М.Е. Прохорова. — Рівне: Зень, 2007. — 288 с.
- 19 Рогач О.І. ТНК та економічне зростання країн, що розвиваються. — К., 2000.
- 20 Сушко Л.М. Транснаціональні корпорації. Навч. посібник. — Харків: ХНЕУ, 2007. — 139 с.
- 21 Транснациональные корпорации. Монографія / Ф.В. Зиновьев, В.П. Бардзиловский, В.Е. Реутов и др. — Симферополь: Таврия, 2007. — 218 с.
- 22 Юданов А.Ю. Секреты финансовой устойчивости международных монополий. — М., 2001.